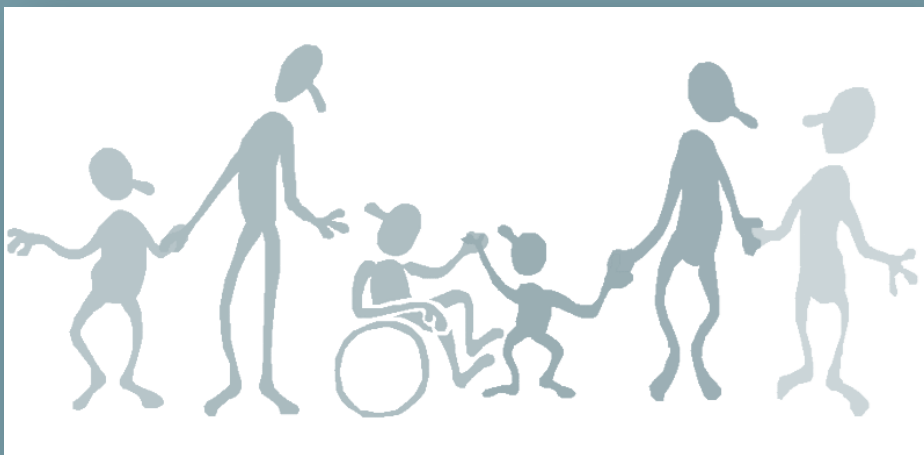

WET PASSEND ONDERWIJS IN HET BEWEGINGSONDERWIJS

Marit Dopheide,
Juni 2015

Voorwoord

Voor u ligt het rapport 'Wet Passend Onderwijs in het Bewegingsonderwijs', een verkennend onderzoek naar de mogelijke gevolgen van de nieuwe wetsinvoering op het bewegingsonderwijs. Dit rapport is geschreven in het kader van mijn master opleiding Sport Sciences aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG).

Het rapport is geschreven in opdracht van mijn stagebedrijf Mulier Instituut te Utrecht. Bij deze wil ik mijn stagebegeleiders J. Lucassen en C. van Lindert hartelijk danken voor de fijne begeleiding en ondersteuning. Ook wil ik graag de betrokken experts bedanken, die ik voorafgaand aan het onderzoek heb mogen spreken. Daarnaast wil ik graag de scholen bedanken voor hun medewerking, zonder deze medewerking had ik dit onderzoek niet kunnen uitvoeren.

Ten slotte wil ik graag de andere collega's van het Mulier Instituut bedanken voor de geweldige leuke en leerzame maanden.

Ik wens u veel leesplezier toe.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond.....	4
1.2 Onderzoeksvragen.....	9
1.3 Onderzoeksopzet	9
2 RESULTATEN ORIENTERENDE INTERVIEWS.....	11
3 RESULTATEN INTERVIEWS SCHOLEN.....	14
3.1 Beleving Passend Onderwijs.....	14
3.2 Kennis en expertise rondom zorgvragende leerlingen in de gymles	17
3.3 Ontwikkeling expertise leerkrachten.....	20
3.4 Positieve gevolgen	23
3.5 Knelpunten.....	25
3.6 Toekomst	27
4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	29
5 LITERATUUR.....	31
6 BIJLAGE – Netwerk bewegingsonderwijs Enschede.....	33

1. INLEIDING

In opdracht van het Mulier Instituut (Utrecht) is een onderzoek uitgevoerd naar de invoering van de Wet Passend Onderwijs en de mogelijke gevolgen hiervan op het bewegingsonderwijs in het reguliere basisonderwijs. Door de invoering van deze nieuwe wet (sinds augustus 2014) kunnen leerkrachten in het bewegingsonderwijs te maken krijgen met een grotere diversiteit aan leerlingen, waardoor zij het onderwijs nog meer zullen moeten aanpassen op de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen. De vraag is echter of het werkveld hiertoe in staat denkt te zijn. Door middel van dit verkennende onderzoek worden mogelijke knel- en verbeterpunten van meer zorgvragende leerlingen in het bewegingsonderwijs in kaart gebracht.

1.1 Achtergrond

Algemeen

In Nederland werden kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte geplaatst in het buitengewoon onderwijs, sinds 1985 het speciaal onderwijs genoemd. Tussen 1950 en 1985 vond er een enorme groei in het speciaal onderwijs plaats, dat toentertijd helemaal gescheiden was van het reguliere onderwijs. In de jaren tachtig vond er een ommekeer plaats toen duidelijk werd dat dit systeem de kans vergroot op stigmatisering van deze leerlingen. Dit leidde tot de invoering van het concept 'Weer Samen naar School' (WSNS), waar meer samenwerking tussen het regulier en speciaal onderwijs beoogd werd en waar kinderen de benodigde zorg zo veel mogelijk op de basisschool kregen. Het WSNS programma heeft uiteindelijk niet geheel tot het beoogde resultaat geleid. Hoewel het aantal verwijzingen naar het speciaal onderwijs aanvankelijk daalde, stabiliseerde deze trend spoedig (Schuman, 2007). Daarnaast is volgens onderzoek het concept WSNS te weinig in de praktijk uitvoerbaar gebleken (Meijer, 2004 / Smeets, 2007).

Naast de invoering van WSNS, is in 2002 de leerling-gebonden financiering (LGF) ingevoerd. Het doel hiervan was om leerlingen met lichamelijke en/of zintuiglijke beperkingen, gedragsproblemen of met een verstandelijke beperking, mee te kunnen laten draaien in het regulier onderwijs. Het toegewezen budget, ook wel 'rugzakje' genoemd, kon door de school vervolgens worden ingezet voor extra personele en/of materiële voorzieningen en was daarnaast deels bestemd voor ambulante begeleiding. De invoering van de LGF heeft er toe geleid dat leerlingen met een beperking in het regulier onderwijs extra middelen tot hun beschikking hadden, wat eerder niet het geval was.

In tabel 1 zijn de onderwijsdeelnemers in het primair onderwijs van 2009 tot en met 2013 weergegeven. Hierin is te zien dat er in de afgelopen vijf jaar een daling van het totaal aantal leerlingen in Nederland heeft plaatsgevonden. Deze daling is voor een groot deel te verklaren door de trend van een dalend aantal geboorten en een afnemende immigratie (Ministerie van OCW, mei 2014). In 2013 was de uitstroom van leerlingen van het regulier onderwijs (bao) naar het speciaal basisonderwijs (sbao) een totaal van 6.900. Dit is een daling van 16 procent ten opzichte van 2009. Uit de Kerncijfers 2009-2013 (Ministerie van OCW, 2014) blijkt dat de grootste uitstroom van leerlingen van het basisonderwijs naar het speciaal basisonderwijs plaatsvindt in de leerjaren drie, vier en vijf. In 2013 zijn daarnaast 3.900 leerlingen van het regulier onderwijs verwezen het speciaal onderwijs (so), deze aantallen zijn vergelijkbaar met de cijfers van 2009 t/m 2011. Onderaan in tabel 1 is te zien dat er ook een afname van het aantal LGF leerlingen in het primair onderwijs heeft plaatsgevonden. In het voortgezet onderwijs is daarentegen wel een toename waargenomen.

De concepten WSNS en LGF hebben er toe geleid dat er een licht verhoogde deelname van leerlingen met beperkingen in het regulier onderwijs heeft plaatsgevonden. Toch waren er ook knelpunten aan deze concepten. Zo was er onvoldoende rem op het gebruik van de duurste ondersteuningsvoorzieningen, de keuzevrijheid van ouders was beperkt en er vielen soms kinderen tussen wal en schip. Daarnaast was het systeem te bureaucratisch en was de kwaliteit van het onderwijs en de toerusting van de leerkrachten om kinderen met een beperking te begeleiden onvoldoende (NRO, 2014). Sinds 1 augustus 2014 geldt een nieuwe wet, waarbij de concepten WSNS en LGF komen te vervallen en waar Passend Onderwijs voor in de plaats komt.

Tabel 1: Primaire onderwijsdeelnemers 2009-2013 (aantal x 1.000)¹

	2009	2010	2011	2012	2013
Primair regulier onderwijs (bao)	1547,8 (95.2%)	1534,9 (95.2%)	1517,4 (95.2%)	1497,8 (95.3%)	1476,5 (95.5%)
Speciaal basisonderwijs (sbao)	43,3 (2.7%)	42,8 (2.7%)	41,8 (2.6%)	39,9 (2.5%)	38,1 (2.5%)
Speciaal onderwijs (so)	34,2 (2.1%)	34,2 (2.1%)	34,2 (2.1%)	33,3 (2.1%)	31,8 (2.1%)
Totaal (bao+sbao+so)	1625,3	1611,9	1593,4	1571,1	1546,5
Aantal leerlingen met leerlinggebonden financiering in (s)bao	21,8 (1.4%)	21,1 (1.3%)	20,1 (1.3%)	19,2 (1.3%)	18,4 (1.2%)

¹ Ministerie OCW, Kerncijfers 2009-2013.

Ontwikkeling Passend Onderwijs

Sinds 1 augustus 2014 is 'de Wet Passend Onderwijs' van kracht. Het uitgangspunt van deze wet is 'regulier als het kan, speciaal als het moet'. Er zijn namelijk leerlingen die beter tot hun recht komen in het regulier onderwijs, met vaak betere kansen op een vervolgopleiding en deelname in de samenleving als gevolg. Er zijn echter ook nog steeds leerlingen die beter op hun plaats zullen zijn in het speciaal onderwijs, waardoor deze scholen niet zullen verdwijnen. Bij het Passend Onderwijs wordt er gekeken naar wat het kind wél kan in plaats van wat het niet kan. Scholen hebben met de invoering van deze wet een zogenoemde zorgplicht, iedere leerling die extra ondersteuning nodig heeft moet een passende onderwijsplek aangeboden krijgen. Wanneer een kind niet de zorg kan krijgen op de school van voorkeur, heeft de school de plicht om een passende andere school te vinden ofwel in het regulier ofwel in het speciaal onderwijs. Met de invoering van de Wet Passend Onderwijs verdwijnen de voorheen gebruikte landelijke indicatiecriteria en de daarbij behorende rugzakjes in het regulier onderwijs. In plaats daarvan werken scholen samen in samenwerkingsverbanden (77 in het primair onderwijs), die vanaf nu het oude 'rugzak' geld beheren. Wanneer een school leerlingen met extra ondersteuning toelaat ontvangt de school hiervoor geld vanuit het samenwerkingsverband.

De doelen van de Wet Passend Onderwijs zijn;

- Meer maatwerk voor leerlingen met zo min mogelijk bureaucratie.
- Een betere samenwerking tussen het regulier en speciaal onderwijs.
- Meer mogelijkheden voor scholen en samenwerkingsverbanden om eigen keuzes te maken.

Door de verschillen tussen leerlingen in een klas, is het een belangrijke voorwaarde dat leerkrachten over complexe vaardigheden beschikken. Hierbij kan men denken aan opbrengstgericht werken, onderwijs afstemmen op individuele leerlingen en gericht feedback geven. Leerkrachten moeten hiervoor goed inzien wat zij zelf kunnen bieden, wat zij nog bij kunnen leren en waar ze expertise van anderen bij in kunnen zetten. In de Monitor Passend onderwijs wordt vermeld dat 60 procent van de samenwerkingsverbanden het beleid over professionalisering van leraren heeft opgenomen in het ondersteuningsprofiel (Ecorys & Panteia, 2014). Andere samenwerkingsverbanden vinden dit de taak van alleen de schoolbesturen of moeten de professionalisering nog invoegen in het ondersteuningsplan. In de sectorakkoorden is het streven dat in het primair onderwijs de zittende leerkrachten binnen vier jaar over de genoemde complexe vaardigheden beschikken (Ministerie van OCW, juni 2014).

In juni 2014 heeft er een evaluatie plaatsgevonden om te achterhalen of de voorbereidingen voldoende gereed zijn om een paar maanden later te starten met het Passend Onderwijs (Ministerie van OCW, juni 2014). Het reviewteam concludeerde dat er over het algemeen voldoende vertrouwen was voor een succesvolle start. Er moet volgens het team alleen nog wel een gedragsverandering op de werkvloer plaatsvinden, van het jarenlang indiceren van kinderen met problemen naar het denken in ontwikkelingsperspectieven. Volgens het reviewteam hebben de opgelegde deadlines voor de samenwerkingsverbanden gewerkt, maar zijn er nog wel grote verschillen tussen de samenwerkingsverbanden en zijn scholen nog teveel intern gericht. Een voordeel van de diversiteit tussen de samenwerkingsverbanden is dat ieder zijn eigen aanpak heeft en hierdoor dichtbij de praktijk kan staan, om zo maatwerk voor het kind te kunnen leveren. Een nadeel is echter dat hierdoor ook de proces- en resultaatgegevens zullen verschillen, waardoor een vergelijking tussen de samenwerkingsverbanden moeilijker zal gaan. In de evaluatie kwam daarnaast naar voren dat ouders en leerkrachten zich nog onvoldoende geïnformeerd en gehoord voelen en dat de focus momenteel nog teveel gericht is op de bedrijfsvoering en te weinig op de vernieuwing en kwaliteit van het onderwijs zelf. In een aparte monitor onder ouders en personeel blijkt dat in mei 2014 ongeveer de helft van de leerkrachten niet of nauwelijks op de hoogte was van de veranderingen op school en voor henzelf. De verwachting bij 72 procent van de leerkrachten is dat er weinig zal veranderen door de invoering van de wet Passend Onderwijs. Daarnaast komt uit deze monitor naar voren dat de schoolleiders, ambulant en intern begeleiders over het algemeen beter op de hoogte zijn dan de rest van het personeel (Ecorys & Panteia, 2014). Daarom is geadviseerd dat schoolleiders actief met leerkrachten en ouders in gesprek gaan. Het reviewteam verwacht niet dat er opeens kinderen buiten de boot zullen gaan vallen, of dat er juist een enorme toestroom van zorgvragende leerlingen in reguliere klassen zal gaan plaatsvinden. Afsluitend werd er geadviseerd dat de invoering van het Passend Onderwijs gepaard zal moeten gaan met een op maat gesneden programma over de opleidings- en ontwikkelingsmogelijkheden van leerkrachten.

Huidig bewegingsonderwijs Nederland

Als gevolg van de invoering van de Wet Passend Onderwijs, zullen naar verwachting niet alleen de verschillen tussen leerlingen toenemen in de normale lessen maar ook tijdens de gymlessen. Momenteel is er in het bewegingsonderwijs geen wettelijk verplicht aantal uren bewegingsonderwijs vastgesteld. Er is alleen een norm van twee bewegingslessen (á 45 minuten) per week in het primair onderwijs. Daarnaast is een basisschool niet verplicht om de gymlessen te laten verzorgen door een vakleerkracht (ALO geschoold¹). Tot 2005 waren groepsleerkrachten (PABO geschoold²) automatisch bevoegd tot het geven van bewegingsonderwijs. Tegenwoordig moet een groepsleerkracht eerst de aanvullende Leergang Vakbekwaamheid Bewegingsonderwijs volgen om gymles te mogen geven. Een nulmeting naar het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs laat zien dat er nog grote verschillen aanwezig zijn tussen scholen, in de hoeveelheid bewegingslessen en de kwaliteit ervan (Reijgersberg et al., 2013). In de groepen drie tot en met acht laat bijna de helft (46%) van de basisscholen de gymles verzorgen door een groepsleerkracht, 29 procent door zowel een groepsleerkracht als een vakleerkracht en een kwart van de scholen zet alleen een vakleerkracht in. In deze laatste groep past 93 procent van de scholen de bewegingsles aan op het niveau van de kinderen tegenover 82 procent bij de scholen waar de bewegingsles gegeven wordt door een groepsleerkracht. Uit onderzoek komt de meerwaarde van een vakleerkracht naar voren (Van Weerden, 2008). Zo zouden de gymlessen van een vakdocent van betere kwaliteit zijn, er vaker gebruik worden gemaakt van een methodiek en de leerlingen zouden beter scoren op bepaalde beweegtoetsen. Naast de invloed van de grootte van de school, kleinere scholen zetten eerder een groepsleerkracht in dan grotere scholen, zijn er ook verschillen zichtbaar in het aantal uren bewegingsonderwijs. Driekwart van de basisscholen (in de groepen drie tot en met acht) heeft twee lessen bewegingsonderwijs per week op het programma staan, waar op een vijfde van de scholen de leerlingen slechts één les bewegingsonderwijs per week krijgen (Reijgersberg et al., 2013).

Een ander belangrijk aspect van het bewegingsonderwijs is de kwaliteit ervan. Misschien moet hier wel meer dan ooit voor worden gewaakt, omdat de verschillen tussen leerlingen in het basisonderwijs naar verwachting alleen maar zullen toenemen en differentiatie en structuur hierdoor nog belangrijker worden. Uit de Nulmeting Bewegingsonderwijs komt naar voren dat op een derde van de basisscholen een individueel leerlingvolgsysteem aanwezig is (Reijgersberg et al., 2013). Ter vergelijking, dit percentage ligt hoger op scholen in het speciaal onderwijs (60%). Bij de reguliere scholen waar de vorderingen van de leerlingen in de gymles worden bijgehouden, wordt dit in de meeste gevallen gedaan op scholen waar de vakdocent de gymles doceert (67% versus 14% bij groepsleerkracht). Tot slot zijn schooldirecteuren over het algemeen zeer tevreden over de kwaliteit van het bewegingsonderwijs bij hen op school. Wel kwam naar voren dat de kwaliteit als hoger werd ervaren als de gymles wordt gegeven door een vakleerkracht. Gemiddeld geven scholen een 7.5 als cijfer voor de kwaliteit van hun bewegingslessen, tegenover een 8.1 waar alleen de vakdocent de regie in handen heeft (Reijgersberg et al., 2013).

Op basis van bovenstaande resultaten is het Ministerie van OCW met een plan van aanpak gekomen wat betreft het bewegingsonderwijs (Ministerie van OCW, januari 2015). Hierin wordt als doel gesteld dat iedere basisschoolleerling in 2017 minimaal twee lessen bewegingsonderwijs per week krijgt, gedoceerd door een bevoegde vakleerkracht. Dit doel moet gerealiseerd worden door middel

¹ ALO = Academie voor lichamelijke opvoeding, opleiding tot vakleerkracht lichamelijke opvoeding.

² PABO = Pedagogische Academie voor het Basisonderwijs, opleiding tot groepsleerkracht basisonderwijs.

van extra financiering. Enerzijds komt er meer geld beschikbaar (€5 miljoen) om een groter aantal lesuren bewegingsonderwijs te realiseren en anderzijds door middel van de Lerarenbeurs (€3 miljoen) om zo te komen tot meer bevoegde vakleerkrachten. Daarnaast zullen de gemeenten scholen ondersteunen in het realiseren van voldoende accommodaties voor het bewegingsonderwijs.

Passend Bewegingsonderwijs

In Engeland en de Scandinavische landen is al langer sprake van passend (inclusief) onderwijs. Zo worden kinderen met zorgbehoeften in Engeland sinds een aantal jaren geplaatst in het reguliere onderwijs in plaats van op speciale scholen. De gevolgen van meer zorgvragende leerlingen in de gymles zijn in deze landen dan ook al meer onderzocht. Volgens Qi et al. (2012) heeft inclusie geen invloed op de leerprestaties in de gymles van leerlingen zonder beperking, maar ervaren de leerlingen met een beperking significant minder bewegingsdeelname in de gymles dan hun medeleerlingen. Daarnaast laat het onderzoek van Morley et al. (2005) zien dat leraren wel degelijk open staan voor inclusie in de gymles. Zij achten het echter op grote schaal praktisch niet realiseerbaar om een grote diverse groep leerlingen gymles te geven. Zoals ook Armstrong (2005) stelt, is het als leerkracht soms lastig om de goede intenties daadwerkelijk om te zetten in een goede praktijk. Toch suggereert Armstrong dat de leerkrachten moeten zien samen te werken met de zorgleerlingen, om zo een effectieve strategie op het gebied van leren, doceren en beoordelen te ontwikkelen voor het verbeteren van de leerprestaties. Het onderzoek van Smith et al. (2006) laat zien dat zich in de praktijk een proces lijkt voor te doen, waarbij leerkrachten zorgleerlingen verplicht laten inpassen in het bestaande gymnastiekprogramma. Net afgestudeerden en studenten lichamelijke opvoeding voelen zich ook onvoldoende bekwaam om zorgleerlingen met tevredenheid te includeren in de gymles (Vickerman, 2009). Daarnaast laat Vickerman in een ander onderzoek zien dat er tussen de verschillende opleidingen een groot verschil aanwezig is in het beleid, de procedures en de manier waarop gymleraren worden opgeleid omtrent zorgvragende leerlingen (Vickerman, 2007). Vandaar dat de opleidingen volgens Vickerman hun huidige curricula kritisch moeten reflecteren op geschiktheid en relevantie. Daarnaast komt in een review (Smith et al., 2006) over het inclusieve bewegingsonderwijs in Engeland naar voren dat gymleerkrachten de volgende drie principes in acht moeten nemen om les te kunnen geven aan een diverse groep; zorg voor passende lerende uitdagingen in de les, geef gehoor aan uiteenlopende leerbehoeften en doorbreek barrières binnen het leren en beoordelen van individuen en groepen leerlingen. Concluderend, uit bovenstaande onderzoeken blijkt dat inclusie in de gymles wordt omarmd, maar dat de uitvoerbaarheid in de praktijk nog lastig is. Nu in Nederland het Passend Onderwijs is ingevoerd, wordt middels dit verkennende onderzoek achterhaald hoe het werkveld aankijkt tegen meer zorgvragende leerlingen in de gymles.

1.2 Onderzoeksvragen

Om te achterhalen wat de mogelijke gevolgen zijn voor het bewegingsonderwijs, nu de Wet Passend Onderwijs van toepassing is, zijn de volgende hoofd- en deelvragen opgesteld.

Hoofdvraag

Wat zijn de mogelijke gevolgen van de Wet Passend Onderwijs op het bewegingsonderwijs in Nederland, en in hoeverre zijn basisscholen en leerkrachten in het regulier onderwijs hierop voldoende voorbereid?

Deelvragen

- a) In hoeverre leeft het Passend Onderwijs binnen de scholen en hoe kijkt men naar de toekomst?
- b) Hebben scholen en leerkrachten momenteel voldoende kennis en expertise over specifieke zorgbehoeften van leerlingen in de gymles? En is hierin een verschil merkbaar tussen de vakleerkracht versus de groepsleerkracht die de gymles doceert?
- c) Wordt er binnen de scholen aandacht besteed aan de ontwikkeling van de expertise van leerkrachten omtrent zorgvragende leerlingen en wat zou hieraan kunnen bijdragen?
- d) Wat zijn mogelijke positieve gevolgen van de Wet Passend Onderwijs op het bewegingsonderwijs?
- e) Wat zijn mogelijke knelpunten van de Wet Passend Onderwijs op het bewegingsonderwijs?
- f) Vinden de scholen de nieuwe wetsinvoering een goede ontwikkeling?

1.3 Onderzoeksopzet

Er is gekozen voor een kwalitatief onderzoek, vanwege het verkennende karakter van de studie. Door middel van interviews kon zo dieper op de stof worden ingegaan.

Oriënterende gesprekken

Ter verdieping in het onderwerp, zijn er voorafgaand aan het onderzoek diverse gesprekken gevoerd met relevante personen vanuit verschillende invalshoeken. Deze gesprekken zijn gehouden met Miriam Appelman vanuit de KVLO (Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding), Corina van Doodewaard vanuit de Calo (vakopleiding Zwolle), Marjo Duijf vanuit Special Heroes (Sportstimuleringsprogramma voor het speciaal onderwijs), Remo Mombarg vanuit de Hanzehogeschool Groningen en tot slot Arnoud Kok en Erik van Vliet vanuit hun bedrijf 'Passend bewegingsonderwijs'.

Onderzoek basisscholen

Voor het verkennende onderzoek zijn interviews afgenomen op vijf reguliere basisscholen in Enschede. Het betrekken van meer scholen in het onderzoek was niet mogelijk omwille van praktische redenen. Om geografische verschillen uit te sluiten is besloten om scholen te benaderen

binnen één stad. Voor de stad Enschede is gekozen omdat hier vanwege persoonlijke ingangen een variëteit aan scholen was te verwezenlijken. Om de verschillende meningen binnen een school inzichtelijk te maken en te kunnen vergelijken, zijn interviews gehouden zowel met de directeur als de intern begeleider, de vakdocent gymnastiek en de groepsleerkracht van groep drie (mits deze ook de gymles verzorgt). Voor de groepsleerkracht van groep drie is gekozen, omdat uit Kerncijfers 2009-2013 (Ministerie van OCW, mei 2014) blijkt dat de grootste uitstroom van zorgleerlingen van het basisonderwijs naar het speciaal basisonderwijs plaatsvindt in de leerjaren drie, vier en vijf.

Typering scholen

In Tabel 2 zijn de karakteristieken van de vijf scholen weergegeven. De scholen verschillen in grootte en in aantal zorgleerlingen. Zorgleerlingen zijn leerlingen die zonder extra zorgbegeleiding op school niet of moeilijk mee kunnen komen. Deze extra begeleiding is nodig vanwege een handicap, stoornis of andere beperking. De zorgleerlingen zijn onder te verdelen in leerlingen met zware beperkingen en grote gedragsproblemen en leerlingen met matige beperkingen, zoals ADHD, dyslexie en lichte vormen van autisme³. Wanneer zware zorg aan de orde is, kan door de school een arrangement worden aangevraagd. Zoals te zien in tabel 2, is dit op de vijf scholen niet of nauwelijks aan de orde. Opvallend is het grote verschil in het ervaren percentage zorgleerlingen op de verschillende scholen, op school nummer vier en vijf ligt dit percentage beduidend hoger dan op de andere drie scholen. Een verklaring voor dit hogere percentage komt volgens een schoolhoofd doordat deze scholen gelegen zijn in achterstandswijken, waardoor zij te maken hebben met een groter aantal leerlingen met een sociaal economische achterstand en/of taalachterstand.

Op alle vijf de scholen wordt in groep 3 twee uur bewegingsonderwijs gegeven, waarvan op alle scholen minimaal één uur gegeven door de vakleerkracht. Dit betekent dat op geen van de scholen de gymles door uitsluitend de groepsleerkracht wordt gegeven. Een opvallend percentage, aangezien uit de Nulmeting Bewegingsonderwijs (Reijgersberg et al., 2013) naar voren kwam dat op 46 procent van de basisscholen in Nederland de gymles wordt gegeven door alleen de groepsleerkracht.

Tabel 2: Karakteristieken van de vijf reguliere basisscholen in Enschede.

	Wijk nummer	Soort school	Aantal leerlingen	Percentage zorgleerlingen (aantal arrangementen)	Aantal uren gym	Aantal uur gym door vakleerkracht
1	00	Openbaar	440	2% (0)	2	1
2	06	Katholiek	250	5% (2)	2	1
3	08	Christelijk	240	5- 10% (1)	2	1
4	06	Katholiek	200	80 – 90% (0)	2	2
5	02	Openbaar	110	75% (0)	2	1

³Definitie zorgleerlingen vanuit CPB document: Zorg om zorgleerlingen (2009), via www.passendonderwijs.nl.

2. RESULTATEN ORIENTERENDE INTERVIEWS

Voorafgaand aan het onderzoek hebben er een aantal gesprekken plaatsgevonden met experts vanuit verschillende invalshoeken. Eén van deze gesprekken was met het expertisecentrum 'Passend Bewegingsonderwijs', opgericht naar aanleiding van de nieuwe wetsinvoering en de mogelijke gevolgen hiervan voor het bewegingsonderwijs. Dit bedrijf bestaat uit twee gymleerkrachten met jarenlange ervaring in het regulier en speciaal onderwijs. Zij ondersteunen en begeleiden met hun ervaring leerkrachten en leerlingen in de gymzaal. In het gesprek met hen kwam naar voren dat het regulier onderwijs 180 graden anders is dan het speciaal onderwijs. De denk- en handelwijze in het speciaal onderwijs kan volgens hen nuttig zijn voor het regulier onderwijs. Zo is het in het speciaal onderwijs belangrijk een knop te leren omzetten, en te leren accepteren dat kinderen anders zijn en dingen niet expres doen: "Het is erg belangrijk om je te verdiepen in de verschillen tussen kinderen. Je moet proberen te redeneren vanuit de stoornis en te kijken 'wat gebeurt er nu' en 'wat is de functie van het gedrag'? Daarnaast moet je proberen te achterhalen waarom een kind iets niet wil doen en vervolgens daar iets aan proberen te veranderen" aldus één van de gymleerkrachten. Ze vertelden dat de organisatie en communicatie in een gymles enorm belangrijk zijn. Wanneer de organisatie meer structuur heeft, zijn volgens hen de leerprestaties hoger. Deze structuur zou moeten bestaan uit: voorspelbaarheid, duidelijkheid en rust. Volgens hen kan de structuur hapklaar aangeboden worden in een organisatie, maar een (gym)leerkracht moet open staan voor het leren kijken naar het gedrag. Ze horen vaak dat docenten hun structuur prima op orde hebben, maar pas als de docenten zien hoe het ook kan, blijkt de structuur toch niet optimaal.

Ze verwachten dat er, na het invoeren van de Wet Passend Onderwijs, in het begin vooral een grotere toestroom kinderen met cognitieve problemen naar het regulier onderwijs zal plaatsvinden. Tot nu toe zien zij dat kinderen die qua zorg niet meer te handhaven zijn in het regulier onderwijs vaak rond groep vijf alsnog uitstromen naar het speciaal onderwijs. Een mogelijk voordeel van het Passend Onderwijs is volgens hen een grotere mate van reflectie. Scholen moeten kritisch kijken of iets efficiënt werkt en wat ze eventueel kunnen veranderen. Als mogelijk nadeel geven ze aan dat er te weinig naar de praktijk wordt gekeken, oftewel 'is de manier waarop dingen gebeuren wel de juiste'.

In een ander gesprek met de betrokken persoon van de Calo (Hogeschool Windesheim Zwolle) kwam naar voren dat docenten in gesprek zullen moeten gaan met partners wanneer zij handelingsverlegen zijn, bijvoorbeeld met de fysiotherapeut of de intern begeleider. Volgens haar is er veel bangmakerij geweest rondom het Passend Onderwijs en bestaan er geen recepten voor leerlingen. Men denkt het met kennis op te lossen, omdat het onbekend is, echter is niet kennis maar hoe maatwerk te leveren belangrijk. Door de hele opleiding van de Calo komt het thema maatwerk terug, vandaar dat de nieuwe wetsinvoering niet zozeer tot veranderingen in het curriculum van de Calo leidt. De term Passend Onderwijs is wel nieuw, maar de manier van denken is niet opeens nieuw. Het is belangrijk dat vakleerkrachten proactief zijn en nu hun stem laten horen. Bijvoorbeeld door gymnastiek op te laten nemen in het zorgplan van een school. Dit met als wenselijk doel om als vakleerkracht meer invloed uit te kunnen oefenen. Ze realiseert zich dat het speciaal onderwijs in het nauw wordt gedreven en het lijkt haar daarom waardevol om vakleerkrachten uit het regulier en speciaal onderwijs samen te brengen.

Het daarop volgende gesprek was met Special Heroes. Special Heroes is een sportstimuleringsprogramma voor kinderen uit het speciaal onderwijs, dat tot doel heeft de

sportdeelname van leerlingen te verhogen, liefst als lid van een sportvereniging bij hen in de buurt. De betrokken persoon van Special Heroes verwacht een toestroom van leerlingen vanuit het sbao naar het regulier onderwijs, door de invoering van de Wet Passend Onderwijs. Special Heroes weet nog niet of ze hun bijdrage, als gevolg van de wetsinvoering, ook gaan leveren in het regulier onderwijs. Hoewel de groep huidige ambulante leerlingen groot is, is het onduidelijk in hoeverre er bij deze groep behoefte is aan sportstimulering. Een idee is om te gaan werken met ondersteuningsarrangementen voor leerlingen met motorische achterstanden en om themabijeenkomsten te gaan geven over gedragsproblematiek. Waardevol aan het concept van Special Heroes kan het contact zijn tussen de vakleerkracht gymnastiek en de trainers die samenwerken met Special Heroes, waardoor er een uitwisseling van kennis kan plaatsvinden. De geïnterviewde zegt dat het voor iedereen lastig is om uit te vinden welke sport je leuk vindt, maar helemaal voor deze doelgroep. Sporten kan een belangrijke uitlaatklep zijn en stimulering vanuit school kan hieraan bijdragen. Volgens haar wordt er in het regulier onderwijs nog te vaak gesignaleerd dat kinderen met een extra zorgvraag tijdens de gymles aan de kant zitten. Terwijl juist deze les enorm belangrijk is voor de ontwikkeling van leerlingen op motorisch en sociaal vlak. Als mogelijk positief effect van de wetsinvoering noemt ze dat er meer differentiatie en structuur in de lessen zal moeten gaan plaatsvinden. Daarnaast is het positief wanneer het voor kinderen heel normaal wordt dat niet iedereen hetzelfde is. Een negatief effect kan volgens haar zijn dat het persoonsgebonden is in hoeverre een leerkracht differentiatie en structuur kan aanbrengen. Daarnaast zullen leerkrachten zich moeten verdiepen in de verschillende soorten beperkingen. Een mogelijke andere valkuil is dat er onnodig wordt gemedicaliseerd, dat kinderen als te apart worden bestempeld. Er moet volgens haar worden gekeken naar de mogelijkheden in plaats van de risico's.

Zaken waarvan het regulier onderwijs kan leren van het speciaal onderwijs zijn volgens de geïnterviewde de manier van aanpak en differentiatie. Ze ziet grote verschillen tussen scholen, in het creëren van een draagvlak: "Het is een kwestie van willen en kunnen, hiervoor moet je je kwetsbaar durven opstellen, rond kijken en analyseren of je de goede dingen doet". Ook benoemt ze dat een samenwerking tussen de groepsleerkracht en vakleerkracht erg waardevol kan zijn wat betreft kennisoverdracht over de desbetreffende leerlingen. Ze vindt het Passend Onderwijs een goede ontwikkeling wanneer het kind centraal blijft staan en er naar de mogelijkheden gekeken wordt. Zo niet, dan lijkt het eerder een bezuinigingsmaatregel.

In een volgend gesprek met de KVLO (Koninklijke Vereniging Lichamelijke Opvoeding) kwam naar voren dat het de vraag is in hoeverre leerkrachten voldoende zijn toegerust, om overweg te kunnen met meer zorgvragende leerlingen in de gymles. Leerkrachten moeten omgaan met verschillen, maar leren vaak meer over omhoog differentiëren, dan omlaag. De geïnterviewde persoon van de KVLO denkt dat er veel geleerd kan worden van leerkrachten uit het speciaal onderwijs. Daarnaast denkt ze dat de (grotere) instroom van zorgvragende leerlingen zal plaatsvinden van onderaf en dat de leerlingen die nu in het speciaal onderwijs zitten daar zullen blijven. De KVLO organiseert jaarlijks één dag waar het Passend Onderwijs aan bod komt. Verder geeft de KVLO geen bijscholingen of iets dergelijks, maar hebben de vakgroepen vaak hun eigen cursussen. Vragen die bij de KVLO leven zijn; de mate waarin leerkrachten zelf denken voldoende te zijn toegerust, wat leerkrachten hierin nog nodig denken te hebben en in hoeverre leerkrachten weten bij wie of waar ze terecht kunnen voor hulp. Daarnaast leeft de vraag in hoeverre leerkrachten bij de invoering Wet Passend Onderwijs bij hen op school zijn betrokken.

Tot slot heeft er een gesprek plaatsgevonden met de Hanzehogeschool Groningen. Om Passend Bewegingsonderwijs te creëren heeft de Hanzehogeschool zichzelf ten doel gesteld een module te ontwikkelen om de handelingsbekwaamheid van vakleerkrachten uit te breiden. Alvorens dit wordt verwezenlijkt, wil men eerst in kaart brengen wat er in de gymzaal speelt. De geïnterviewde lector vindt het Passend Onderwijs een goede ontwikkeling in de zin dat ieder kind recht heeft om naar een school in zijn/haar eigen leefomgeving te gaan. Daarnaast kan het positief zijn dat een kind zich kan optrekken aan de rest van de klas. Mogelijke negatieve effecten kunnen volgens hem zijn: uitsluiting, negatieve competentie gevoelens, een afname in taakgerichtheid en vertraging voor de rest van de klas.

3. RESULTATEN INTERVIEWS SCHOLEN

In dit hoofdstuk staan de interviews met de vijf basisscholen centraal. Achtereenvolgens komen de volgende onderwerpen aan bod; de mate waarin het Passend Onderwijs leeft binnen de scholen, de expertise van leerkrachten rondom zorgvragende leerlingen in de gymles, de mate waarin er aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van deze expertise, de eventuele positieve en negatieve gevolgen van de wetsinvoering op het bewegingsonderwijs en afsluitend of men het Passend Onderwijs een goede ontwikkeling vindt.

3.1 Beleving Passend Onderwijs

De vraag in hoeverre het Passend Onderwijs leeft binnen de vijf scholen en hoe men kijkt naar de toekomst wordt in onderstaande paragraaf beschreven.

Op alle vijf reguliere basisscholen is sinds de start van het huidige schooljaar, nu de Wet Passend Onderwijs van toepassing is, nog geen verandering zichtbaar. Het aantal zorgvragende leerlingen is op geen van de scholen toegenomen ten opzichte van voorgaande jaren. Zoals één van de schoolhoofden zei: “de busjes gaan niet in één keer de andere kant op”. Daarnaast zijn er scholen die ook dit jaar gewoon kinderen hebben verwezen naar het SBaO. Twee van de vijf scholen hebben altijd al veel met zorgvragende leerlingen te maken gehad. De reden die hiervoor gegeven wordt, is dat de scholen gelegen zijn in achterstandswijken. Hierdoor hebben ze te maken met veel kinderen uit een laag sociaal economisch milieu met opgelopen achterstanden. “Wij doen hier al heel lang aan Passend Onderwijs. Wij zitten op zo’n school met zo’n populatie, dat wij niet anders weten dan dat wij Passend Onderwijs aanbieden”, stelde de intern-begeleider van één van deze twee scholen.

Scholen merken het vooralsnog alleen in de uitvoering die anders is. De aanvraag en de naamgeving is veranderd. Daarnaast is, door het groter geworden samenwerkingsverband, de commissie die de aanvragen beoordeeld vergroot. Het verwijzen van kinderen naar het SBaO of SO is duidelijk moeilijker geworden en vooral veel meer werk. Toch zien de scholen hier ook wel voordelen in. Zo geeft een intern begeleider aan dat het goed is dat er wat secuurder naar de verwijzingen wordt gekeken, aangezien er in het verleden naar haar mening soms te makkelijk werd doorverwezen. Een andere intern begeleider beaamt dit: “Doordat de verwijzing nu meer werk is, realiseer je je dat er ook wel heel veel mogelijk is”.

Scholen reageren over het algemeen nogal terughoudend op de vraag of het aantal zorgvragende leerlingen in de komende jaren zal gaan stijgen. Opvallend is dat alle schoolhoofden denken dat het wel mee zal vallen met deze eventuele toestroom. Een schoolhoofd zegt hierover het volgende: “Wij pakken nu eigenlijk al veel kinderen mee in ons reguliere aanbod. Kinderen die echt een beperking hebben, daarvan moet je je afvragen of wij die expertise in huis hebben. Dan adviseren wij niet van kom maar hier, want dan doe je namelijk een kind tekort”. Ook een ander schoolhoofd heeft hier zijn mening over: “Differentiatie is iets wat wij in ons onderwijs al heel veel kunnen bieden. Leren op eigen niveau is geen probleem zolang het gedrag maar hanteerbaar is. Als school hebben wij daar ook wel een toelatingshouding in. Als wij denken dat het om zware zorg gaat, dan hebben wij het recht om te weigeren”. Toch is er ook een aantal intern-begeleiders en (vak)leerkrachten dat wel denkt dat het aantal zorgvragende leerlingen uiteindelijk zal gaan stijgen. Een intern-begeleider zegt te denken dat deze eventuele stijging goede kanten heeft, dat kinderen veel zullen leren over het hebben van beperkingen, maar ook over dat iedereen zijn eigen kansen en talenten heeft. Wel denkt

zij dat het een omslag in denken vergt van kinderen en leerkrachten. Een andere intern-begeleider zegt dat het behapbaar moet zijn voor de leerkrachten en vraagt zich af in hoeverre dat mogelijk is: “Je kunt de ene leerling binnen school wel in de ene klas hanteren en niet binnen de andere klas, dat stukje variatie daarin lijkt mij het lastigst”.

Voorafgaand aan de wetsinvoering heeft elke school een schoolondersteuningsprofiel (SOP) moeten opstellen, hierin staat aangegeven welke ondersteuning de school kan bieden aan leerlingen die dat nodig hebben. Het opstellen van dit profiel is bij alle bovengenoemde scholen door de directie en intern begeleiders uitgevoerd. Daarnaast is op twee van de vijf scholen het hele team bij het proces betrokken, door middel van vragenlijsten en scans.

Op geen van de scholen is er in het SOP iets opgenomen dat betrekking heeft op het bewegingsonderwijs. Eén van de schoolhoofden geeft aan dat hun huidige ondersteuningsprofiel steeds meer wordt verfijnd op basis van hun mogelijkheden en beperkingen als school in de praktijk.

Vier van de vijf scholen hebben in dit profiel geen duidelijk beeld opgenomen van welke zorgvragende leerlingen wel en niet worden aangenomen binnen de school. Dit wordt als erg lastig ervaren, omdat men vindt dat ieder kind verschillend is en het daarnaast van diverse andere factoren afhankelijk is of een leerling op school geplaatst kan worden. Een schoolhoofd noemt de volgende voorbeelden: “Het ligt aan de ondersteuning die wij ervaren vanuit ouders en hoe deze communicatie verloopt, bij welke leerkracht de leerling in de groep komt, hoe groot deze groep is en hoe de samenstelling van de rest van deze groep is”. Zo kan een leerling met dezelfde zorgvraag in de ene situatie wél, maar in de andere situatie niet worden aangenomen. Eén van de schoolhoofden zegt zich wel meer bewust te zijn van het Passend Onderwijs tijdens kennismakingsgesprekken voorafgaand aan de aanmelding: “Ik ben er meer alert op of het kind hier wel past op onze school. Wanneer het kind namelijk is aangemeld op jouw school en het blijkt hier helemaal niet te passen, dan moet het alsnog worden doorverwezen en hangt daar volgens het schoolhoofd een kostenplaatje aan vast voor de school. Ook gaat daarmee het verwijzingspercentage van de school omhoog, en wanneer deze boven een bepaalde norm komt, krijgt de school er nog een boete overheen. Hierdoor zorg je als school aan de voorkant wel heel goed dat je weet wat je doet”.

De mate waarin er aandacht is geweest voor de Wet Passend Onderwijs richting het personeel verschilt. Eén school heeft gedurende het gehele tweejarige traject het team betrokken bij wat er mogelijk gaat veranderen en waar ze zich als school met name op in gaan zetten. Dit schoolhoofd heeft de indruk dat de leerkrachten ook niet zoveel beren op de weg zien. Twee andere scholen hebben door middel van één of twee presentaties het team erbij betrokken, daar merkt men dat er vooral in het begin veel onrust heerste. Zoals het schoolhoofd van één van deze scholen zei: “Je bouwt de brug terwijl je loopt, zo denk ik er zelf eigenlijk over en ik denk dat leerkrachten dat ook wel zo voelen”. De andere twee scholen hebben niet of nauwelijks aandacht besteed aan het Passend Onderwijs richting het personeel, het team is op de hoogte van de wetsinvoering maar is er verder niet in betrokken geweest. Een intern begeleider van één van deze scholen zei hierover het volgende: “We hebben er wel aandacht aan besteed, maar misschien had dat wel meer gekund. Het komt ook omdat er nog veel dingen onduidelijk waren, ook binnen het samenwerkingsverband”.

Het algehele beeld dat heerst bij de vakleerkrachten is dat het nog onduidelijk is wat hen precies te wachten staat. Ze hebben niet helder voor ogen wat er mogelijk kan veranderen binnen de school. Een van de gymleerkrachten verwoordde dit als volgt: “Het wordt ook niet met mij overlegd, de

scholen kijken naar de haalbaarheid in de klas en in tweede instantie wordt er pas gedacht wat de vakleerkracht ermee moet". Daarnaast komt naar voren dat de vakleerkrachten vooral kennis over het Passend Onderwijs hebben opgedaan vanuit de vakgroep. In Enschede bestaat namelijk een overkoepelend netwerk van de vakleerkrachten uit het primair bewegingsonderwijs (info zie bijlage). Deze vakgroep komt gemiddeld zes keer per jaar bij elkaar, met name om kennis en ervaringen met elkaar uit te wisselen. Ook heeft de vakgroep een aantal jaar geleden een nieuw vakwerkplan gerealiseerd om een kwaliteitsimpuls aan het bewegingsonderwijs in Enschede te geven. Volgens één van de vakleerkrachten ben je als docent bewegingsonderwijs erg afhankelijk van de school waar je werkt. Vandaar dat ze als vakgroep hebben besloten dat wanneer een van hen tegen iets aanloopt waarvan hij/zij niet weet wat er mee aan te moeten in de gymles, ze dit gezamenlijk in de vakgroep bespreken. Tot op heden is het nog niet voorgekomen dat iemand in zo'n situatie terecht is gekomen, maar de vakleerkrachten willen zwart op wit duidelijk maken dat ze ook hun grenzen hebben. Daarnaast wensen ze, wanneer er sprake is van ernstige problematiek, extra ondersteuning te krijgen. Een van de vakleerkrachten: "We willen het liefst eind dit jaar in het vakwerkplan een passage van het Passend Onderwijs opnemen, maar weten nu simpelweg nog niet wat daar in moet komen te staan, dat is nog geheel onduidelijk". Een collega vakleerkracht zei hierover: "Wij kunnen heel veel, maar je moet ergens je grenzen stellen. Daarnaast is het ook per persoon verschillend wat diegene aan kan".

Ook de groepsleerkrachten geven aan niet duidelijk te weten welke zorg hun school kan gaan bieden en wat er daadwerkelijk op papier is gezet. "Ik vraag mij af of het voor iedereen duidelijk is waar onze grenzen liggen, het is voor mij onduidelijk welk kind hier nu wel past en welk kind echt niet meer" aldus een groepsleerkracht. Een andere groepsleerkracht vindt ook dat het team er nog te weinig over is voorgelicht, "Het voelt alsof wij in het diepe worden gegooid, maar gelukkig merken wij er nog niet heel veel van. Het is gewoon een bezuinigingsmaatregel wat in een mooi vaatje wordt aangeboden".

Conclusie

Concluderend komt uit bovenstaande reacties komt naar voren dat de nieuwe wetsinvoering tot nog toe op geen van de scholen heeft geleid tot een groter aantal zorgvragende leerlingen. Daarnaast heerst het algehele beeld dat dit aantal ook de komende jaren niet enorm zal gaan stijgen. Scholen hebben geen duidelijk beeld van welke zorgleerlingen wel en welke niet kunnen worden aangenomen binnen hun school. Ze vinden dat elk kind verschillend is en het aannemen op school daarnaast van diverse andere factoren afhankelijk is. Zowel bij de vakleerkrachten als bij de groepsleerkrachten is het onduidelijk wat hen precies te wachten staat. De vakleerkrachten halen hun kennis over het Passend Onderwijs vooral uit de vakgroep bewegingsonderwijs. De vakgroep is zich er bewust van dat de nieuwe wetsinvoering gevolgen kan hebben voor het vak, maar weet nog niet waar zij haar grenzen moet trekken.

3.2 Kennis en expertise rondom zorgvragende leerlingen in de gymles

In onderstaande paragraaf wordt ingegaan op de vraag of de scholen en leerkrachten voldoende kennis en expertise hebben over specifieke zorgbehoeften van leerlingen in de gymles. Daarnaast wordt gekeken of hierin een verschil merkbaar is tussen de vakleerkracht of de groepsleerkracht die de gymles doceert. De scholen worden op deze punten apart van elkaar beschreven.

School 1

Het schoolhoofd en de intern-begeleider van de eerste school denken niet voldoende zicht te hebben op de kennis en expertise van de (vak)leerkracht als het gaat om specifieke zorgbehoeften in de gymles. Het schoolhoofd heeft niet gehoord dat het voor leerkrachten een probleem is, of een groter probleem aan het worden is. Ze zijn van mening dat het een verschil is of de gymles gegeven wordt door de groepsleerkracht of de vakleerkracht, "Wanneer er specifieke hulp nodig is, is het prettig dat de groepsleerkracht de gymles geeft omdat hij/zij de kinderen gewoon beter kent, net iets beter kan anticiperen op wat er gaande is en daardoor sommige dingen voor kan zijn". Aan de andere kant vinden zij dat de vakleerkracht vakinhoudelijk zoveel meer te bieden heeft, waardoor er ook vaak minder gedoe is. "Als het juiste spel op de juiste aanbieding op het juiste moment plaatsvindt, dan gebeurt er ook vaak minder". De intern begeleider zegt dat wanneer er problemen ontstaan, de school altijd de leerkracht Passend Onderwijs⁴ kan inschakelen voor tips en advies. De vakleerkracht van deze school heeft in de opleiding wel veel geleerd over verschillende stoornissen, maar zegt het allemaal ook wel snel weer te vergeten. De vakleerkracht maakt gebruik van een eigen leerlingvolgsysteem en test de kinderen in groep drie op basis van de methode Bewegen en Spelen (Hans Stroes / Wim van Gelder). Wanneer de resultaten hiervan onvoldoende zijn, komt het kind in aanmerking voor twee uur extra gym in de week, gegeven door een MRT-docent. "Dat is echt super geregeld in Enschede, je merkt dat het kind zekerder wordt en meer zelfvertrouwen krijgt", aldus de vakleerkracht.

School 2

Op de tweede school is het schoolhoofd van mening dat hun vakleerkracht heel gevarieerd en deskundig is. Het schoolhoofd heeft echter nog nooit geïnventariseerd of leerkrachten in de gymles op het vlak van zorgvragende leerlingen iets tekort komen. De intern begeleider denkt dat deze kennis en expertise erg leerkracht afhankelijk zijn, maar heeft geen idee of de vakleerkracht óf de groepsleerkracht beter uit de voeten kan met meer zorgvragende leerlingen in de les bewegingsonderwijs.

De vakleerkracht van deze school zegt over redelijke kennis van verschillende stoornissen te beschikken, vooral opgedaan door ervaring. De vakleerkracht hanteert geen individueel leerlingvolgsysteem maar werkt vanuit het vakwerkplan. Hierin staat wat welke week moet worden behandeld, zodat alles aan bod komt. Ook voor de groepsleerkracht zijn de lessen hierin uitgewerkt door middel van leskaarten. Daarnaast zegt de vakleerkracht tijdens de les bijna altijd te variëren in moeilijkheidsgraad, door in verschillende vakken te werken. De groepsleerkracht is van mening dat het goed is om in overleg te gaan met de ergotherapeut of fysiotherapeut over wat een zorgleerling wel en niet kan tijdens de bewegingsles. "Ik ben al wat ouder en heb meer ervaring, maar ik kan mij best voorstellen dat andere leerkrachten moeite hebben met wat te doen met zorgvragende

⁴ Begeleiding vanuit het samenwerkingsverband, sinds de invoering van het Passend Onderwijs.

leerlingen in de gymles. Een echte vakleerkracht weet dit natuurlijk veel beter” zegt de groepsleerkracht.

School 3

Op de derde school is het schoolhoofd van mening dat de gymles onvoldoende van kwaliteit is wanneer deze gegeven wordt door de groepsleerkracht: “Ik vind dat ze daar niet goed voor opgeleid zijn, vaak zie je dat kinderen aan de kant worden gezet. Ik zou echt pleiten voor alle gymlessen gegeven door een vakleerkracht”. Daarbij vermeldt het schoolhoofd wel dat de vakleerkracht vaak minder weet over de leerling zelf: “Gymleerkrachten hebben zoveel scholen, klassen en leerlingen waardoor ze hun eigen tactiek hebben hoe met (zorg)leerlingen om te gaan, of dat altijd het beste is voor de school en de leerlingen is nog maar de vraag”.

De intern begeleider van deze school zegt hierover het volgende: “Als het gaat om bijzondere leerlingen, dan vraag ik mij wel eens af of de gymleerkracht dat kan. De gymleerkracht ziet de leerlingen immers maar drie kwartier per week. Daarnaast is de groepsleerkracht helemaal op de hoogte van hoe je kinderen moet benaderen, zeker individuele gevallen”. De intern begeleider is echter ook van mening dat het technisch niveau van de groepsleerkracht weer minder is dan dat van de vakleerkracht. Om de kwaliteit van de vakleerkracht en de groepsleerkracht te bundelen gaat de groepsleerkracht op deze school altijd mee naar de gymles van de vakleerkracht. “De groepsleerkracht kan het groepsproces in de gaten houden en staat stand-by om in te springen wanneer nodig. Hierdoor is de kans ook kleiner dat de groepsleerkracht daarna met een onhandelbaar kind in de klas zit”. Het schoolhoofd noemt deze constructie erg effectief, omdat je de kennis van de groepsleerkracht en de vakleerkracht combineert en daarnaast als leerkracht precies weet wat er is gebeurd tijdens de gymles. Een nadeel is wel dat deze constructie dubbel zo duur is, omdat er twee mensen voor de klas staan.

De vakleerkracht van deze school zegt veel ervaring te hebben met verschillende kinderen en het begrijpen van hun gedrag: “Daar waar je moet helpen, moet je accenten leggen”. De groepsleerkracht haalt de lessen uit het vakwerkplan, maar zegt dat veel dingen praktisch niet haalbaar zijn en daarom vaak tikspellen tijdens de gymles doet. Daarnaast ziet zij dat het bij de vakleerkracht wel eens mis gaat, omdat diegene het kind vaak niet goed genoeg kent voor een goede aanpak: “Vooraf kinderen met zorg ken je als groepsleerkracht heel goed, je weet precies hoe ze zijn en wat ze nodig hebben en dat weet je als vakleerkracht gewoon veel minder goed”.

School 4

Het schoolhoofd van de vierde school is van mening dat wanneer je een leerkracht uit het niets voor een groep zet waarin één of meerdere kinderen zitten met een zware beperking, dit voor de leerkracht erg moeilijk wordt. Wel denkt zij dat de leerkracht gaandeweg steeds meer duidelijkheid krijgt en leert hoe er mee om te gaan. “Onze vakleerkracht wil graag overal van op de hoogte zijn, wat er precies aan de hand is en hoe daar mee om te gaan”. Volgens de intern begeleider vinden de leerkrachten dat de vakleerkracht vakinhoudelijk ver boven de groepsleerkracht staat. “Dat is wel de expertise van de vakleerkracht die makkelijker in vakken kan werken, makkelijker kan overzien en sommige groepsleerkrachten voelen zich daar niet zo prettig bij”. Daarnaast werkt ook deze school vanuit het vakwerkplan, waar de leerkrachten trouw aan zijn. De vakleerkracht van deze school zegt

in de studie geen kennis te hebben opgedaan over verschillende stoornissen, maar wel door middel van bijscholingen. Daarnaast zegt de vakleerkracht veel te hebben aan de bijeenkomsten met de vakgroep, waar specifieke zorgbehoeften bespreekbaar zijn: "Ik heb bijvoorbeeld een meisje in de gymles die een armje heeft wat niet goed functioneert vanwege een hersenbeschadiging, ik vind het erg waardevol om met collega's te overleggen wat hiermee te doen in de gymles". Verder denkt de vakleerkracht dat de groepsleerkracht nog meer problemen zal ondervinden met zorgvragende leerlingen in de gymles: "Ik heb al geen idee wat te doen met een kind in een rolstoel, dus ik denk dat de groepsleerkracht daar nog meer moeite mee zal hebben". Ook deze vakleerkracht hanteert het leerlingvolgsysteem van Bewegen en Spelen (Hans Stroes/Wim van Gelder).

School 5

De intern begeleider van de vijfde school is van mening dat de leerkrachten voldoende kennis en expertise in huis hebben om zorgvragende leerlingen in de gymles aan te kunnen. "De specifieke individuele gevallen komen onder mijn hoede en de aanpak daarvan communiceer ik met de leerkrachten". De vakleerkracht heeft zijn kennis over verschillende stoornissen opgedaan vanuit bijscholingen en onderling contact met collega's, maar niet vanuit de opleiding. "Ik vind het wel een uitdaging om met kinderen om te gaan, die meer zorg behoeven" zegt de vakleerkracht. Daarnaast zegt hij dat op deze school aan elk kind bijna een verhaal zit: "Eigenlijk moet je het verhaal erachter zien, daar moet je mee bezig zijn voordat je met die kinderen aan het werk gaat".

Conclusie

Uit bovenstaande reacties komt naar voren dat men de vakleerkracht inhoudelijk veel beter vindt dan de groepsleerkracht in de gymles. Men ziet echter wel in dat de groepsleerkracht veel meer over de leerlingen en hun bijbehorende aanpak weet. Vandaar dat het enorm belangrijk wordt gevonden dat de vakleerkracht op de hoogte is van wat er speelt in de klas en rondom individuele leerlingen. Een goede samenwerking tussen de vakleerkracht en de groepsleerkracht is hierdoor erg belangrijk. De vakleerkrachten hebben hun kennis en expertise over zorgvragende leerlingen vooral opgedaan door ervaring en contact met andere collega's.

3.3 Ontwikkeling expertise leerkrachten

In onderstaande paragraaf wordt gekeken of er binnen de scholen aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van de expertise van leerkrachten omtrent zorgvragende leerlingen en wat hieraan zou kunnen bijdragen.

School 1

Het schoolhoofd heeft geen idee wat passende mogelijkheden zouden kunnen zijn, wanneer een (vak)leerkracht een tekort aan expertise ervaart omtrent zorgvragende leerlingen in de gymles. “Het enige wat ik ken op dat gebied is MRT (Motorische Remedial Teaching), verder zou ik het niet weten”. De intern begeleider zegt de leerkracht Passend Onderwijs in te schakelen wanneer er problemen zouden ontstaan. Daarnaast zijn er volgens haar ook bijscholingen mogelijk, maar het initiatief daarvoor ligt bij de (vak)leerkracht. Het schoolhoofd en de intern begeleider zijn allebei van mening dat een kennis uitwisseling met het speciaal onderwijs waardevol kan zijn, maar dat is momenteel niet aan de orde. “In het speciaal onderwijs zit heel veel expertise wat betreft stoornissen en de bijbehorende aanpak voor het bewegingsonderwijs” zegt het schoolhoofd. Ook de intern begeleider denkt dat er meer knowhow in het speciaal onderwijs zit, maar benadrukt ook de verschillen in faciliteiten zoals de kleinere groepen en de aanwezigheid van meerdere handen in de klas. Het schoolhoofd heeft onvoldoende zicht op de huidige inhoud van de vakopleidingen om te kunnen zeggen of daar iets in zou moeten worden veranderd. De intern begeleider denkt dat de vakleerkrachten zich wel meer zullen moeten verdiepen in verschillende stoornissen om ook op dat niveau hun les te kunnen aanpassen.

De vakleerkracht zegt vanuit school niet te worden bijgeschoold omtrent het Passend Onderwijs. “Vanuit de vakgroep kan ik mij wel inschrijven voor KVLO dagen of studiedagen. Vorig jaar ging het over MRT en zorg, maar dan moet je net geluk hebben dat je daar voor wordt ingedeeld en ik was helaas niet aan de beurt”. In de vakgroep wisselt de vakleerkracht wel kennis uit over zorgvragende leerlingen en het Passend Onderwijs, maar niet met de groepsleerkrachten op school: “We hebben hier een continue rooster, dus soms zie ik verder niemand en heb je niet de tijd om erover te praten”. Als de vakleerkracht in de toekomst moeite ondervindt met zorgvragende leerlingen zal ze aankloppen bij de vakgroep. Volgens de vakleerkracht zijn mogelijke oplossingen voor het uitbreiden van de expertise: een extra cursus/opleiding of de ondersteuning van een vakleerkracht uit het speciaal onderwijs. “Als ik bijvoorbeeld een kind in een rolstoel krijg, dan zou het erg fijn zijn als de vakleerkracht speciaal onderwijs met advies komt over hoe dit op te lossen”. Ook de vakopleidingen moeten volgens de vakleerkracht iets doen met de wetsinvoering, zoals praktische tips voor verschillende stoornissen.

School 2

Volgens het schoolhoofd zijn er voldoende studiemogelijkheden om de expertise en kennis uit te breiden. Ook de intern begeleider denkt aan scholing, maar ook aan de leerkracht Passend Onderwijs of de orthopedagoog die mee zouden kunnen kijken wanneer een (vak)leerkracht moeite ondervindt in de gymles. Het schoolhoofd denkt dat er zeker geleerd kan worden van het speciaal onderwijs: “Het zou helemaal niet verkeerd zijn om over het bewegingsonderwijs eens kennis uit te wisselen, dat een vakleerkracht uit het speciaal onderwijs hier een keer wat komt vertellen”. De intern begeleider zegt dat de lijntjes met het speciaal onderwijs kort zijn, omdat de leerkracht Passend

Onderwijs ook met het speciaal onderwijs verbonden is. Momenteel wordt er alleen op didactisch gebied kennis uitgewisseld, maar niet over het bewegingsonderwijs. Het schoolhoofd vindt het daarnaast erg belangrijk dat leerkrachten die nu de vakopleiding doen, meer mee krijgen over verschillende stoornissen.

De vakleerkracht zegt niet te worden bijgeschoold vanuit school omtrent het Passend Onderwijs. Met de vakgroep wisselt de vakdocent wel kennis uit over zorgvragende leerlingen, zo zijn bepaalde gevallen ter sprake gekomen om van elkaar te leren. De vakleerkracht zou graag meer achtergrondinformatie willen over aandoeningen: "Vaak weet ik wel wat het inhoudt, maar niet de handleiding wat je zou kunnen doen in de gymzaal". Deze praktische tips zouden volgens de vakleerkracht kunnen komen vanuit het speciaal onderwijs. Wanneer er meer zorgvragende leerlingen in de les zouden komen, vindt de vakleerkracht het lastig in te schatten waar hij aan zou kloppen voor hulp.

School 3

De intern begeleider zegt zelf te gaan observeren wanneer een leerkracht moeite ondervindt in de gymles, maar ook de leerkracht Passend Onderwijs kan ingeschakeld worden. Het schoolhoofd denkt dat bijscholingen mogelijk zullen zijn, maar ziet het niet gebeuren dat een groepsleerkracht bijscholing wil voor gymnastiek: "Ze zijn niet voor niets geen gymleerkracht geworden". Het schoolhoofd en de intern begeleider zijn allebei van mening dat er een schat aan ervaring in het speciaal onderwijs zit, zowel de succeservaringen maar ook over hetgeen wat niet werkt. "Ik denk dat vooral praktische handvatten erg wenselijk zouden zijn", zegt de intern begeleider. Ondanks het gegeven dat in het speciaal onderwijs gewerkt wordt met kleinere groepen, denken zij dingen te kunnen leren, die het reguliere bewegingsonderwijs van pas kunnen komen. Daarnaast vinden zij een stuk pedagogiek erg belangrijk voor de vakleerkrachten. In de opleiding moet volgens hen naast de differentiatie in oefenstof ook sterk de differentiatie in omgang naar voren komen. "Hoe ga je om met een kind dat flipt, hoe ga je om met de ouders en hoe stel je het af met de school", geeft het schoolhoofd als voorbeeld.

Wanneer er in de toekomst meer zorgvragende leerlingen in de gymles aanwezig zullen zijn, vindt de vakleerkracht een assistent in de les erg wenselijk. "De les kan dan op gang gehouden worden en ik kan dan specifiek werken met de zorgleerlingen". Intern wisselt de vakleerkracht wel kennis uit over zorgvragende leerlingen, maar (nog) niet op een breed platform. Volgens de vakleerkracht is het bewegingsonderwijs dynamisch en altijd in beweging. Daar moeten de vakopleidingen op inspringen, vooral op diversiteiten van zorg.

School 4

De vierde school vindt bewegen en gezonde voeding erg belangrijk, vandaar dat ze paar jaar geleden als school hebben meegedaan aan het project: Gezonde kinderen in een gezonde kindomgeving⁵, waarbij de kinderen onder andere een extra uur gym per week van de vakleerkracht kregen. Het schoolhoofd vindt het jammer dat dit project nu ten einde is en beseft dat het eigenlijk een

⁵ Gezonde Kinderen in een Gezonde School (GKGK) is een Duits onderzoek dat gedurende vier jaar in zes Nederlandse en Duitse gemeenten heeft plaatsgevonden. Het onderzoek had als doel het bevorderen van de motorische fitheid bij kinderen, en het reduceren van overgewicht. Het programma bestond uit één extra gymles per week, les van een diëtist één keer in de twee weken, het vergroten van het bewustzijn en jaarlijkse testdagen waarbij zeven lichamelijke fitheidstests werden afgenomen.

vastgesteld gegeven zou moeten zijn dat ieder kind in Nederland minimaal één uur per week gym krijgt van een vakleerkracht.

“Wanneer de vakleerkracht moeite ondervindt met zorgvragende leerlingen, kan hij terugvallen op de contacten vanuit het netwerk”, aldus het schoolhoofd. De school heeft al wel ervaringen gehad op het gebied van motorisch gerichte tips vanuit het speciaal onderwijs, maar de intern begeleider denkt dat er nog wel een brug valt te slaan tussen het regulier en speciaal onderwijs. Het hangt er volgens haar wel vanaf in hoeverre een school bereid is expertise in huis te halen. Daarnaast denken het schoolhoofd en de intern begeleider dat de vakopleidingen iets zouden moeten doen met de nieuwe wetsinvoering: “Bijvoorbeeld praktische tips als wat te doen met een kind in een rolstoel”. De vakleerkracht zegt dat bijscholing omtrent zorgvragende leerlingen niet aan de orde is binnen school. Ook heeft de vakleerkracht geen kennis uitwisseling met collega’s op school over het Passend Onderwijs, maar daarentegen wel met andere vakleerkrachten. Voor het uitbreiden van de expertise, vindt de vakleerkracht het bespreken van praktijkgevallen met een groep vakleerkrachten ook waardevoller dan bijvoorbeeld bijscholing. Momenteel is er weinig contact met het speciaal onderwijs, maar het lijkt de vakleerkracht nuttig om kennis met elkaar uit te wisselen: “Ik denk dat zij vooral met praktische tips kunnen komen voor het reguliere onderwijs”. De vakleerkracht vindt daarnaast de kwaliteit van de huidige studenten, die een vakopleiding volgen, onvoldoende. “Ze hebben zo weinig contacturen en ze krijgen zo weinig methodiek mee, dat is iets waar zeker aandacht aan moet worden besteed”, zegt de vakleerkracht.

School 5

De intern begeleider van de vijfde school zegt dat de leerkrachten niet worden bijgeschoold rondom het Passend Onderwijs. Specifieke gevallen worden wel besproken met de orthopedagoog en deze informatie wordt teruggekoppeld naar de rest van het team. De intern begeleider denkt dat zij niet echt dingen kunnen leren vanuit het speciaal onderwijs: “Wij zijn hier al speciaal onderwijs, alleen sommige faciliteiten hebben wij niet”.

De vakleerkracht zegt kennis over zorgvragende leerlingen wel met vakleerkrachten uit te wisselen maar niet met collega’s op school: “Als je niet oppast als gymleerkracht op een basisschool, vooral met een continue rooster, ben je een kleine zelfstandige. Ik zie veel te weinig mensen op school en dat vind ik heel vervelend”. Met de vakgroep hebben ze niet voor niets afgesproken dat ze heel alert moeten zijn: “We weten gewoon niet wat er op ons afkomt”, zegt de vakleerkracht. De vakleerkracht ziet een kind in een rolstoel niet als probleem, maar hij vraagt zich wel af of complexe gedragsstoornissen haalbaar zullen zijn. Daarnaast vindt de vakleerkracht het belangrijk dat nieuwe collega’s worden voorbereid op wat hen te wachten staat, in ieder geval veel meer dan destijds in zijn opleiding is gebeurd.

Concluderend, op geen van de scholen wordt momenteel, naar aanleiding van de wet Passend Onderwijs, de expertise van de leerkrachten uitgebreid. Wel is men op vier van de vijf scholen van mening dat een kennis uitwisseling met het speciaal onderwijs erg waardevol kan zijn. Vooral praktische tips voor het bewegingsonderwijs worden hierin als erg wenselijk ervaren. Vakleerkrachten wisselen hun kennis hoofdzakelijk uit met collega’s uit de vakgroep en geven aan hier ook op terug te vallen wanneer zij moeite zullen ondervinden met zorgvragende leerlingen. Daarnaast vinden de vakleerkrachten dat nieuwe collega’s tijdens hun opleiding meer mee moeten krijgen over verschillende stoornissen, gecombineerd met praktische tips voor in de gymzaal.

3.4 Positieve gevolgen

In onderstaande paragraaf worden de mogelijke positieve gevolgen van de Wet Passend Onderwijs op het bewegingsonderwijs besproken.

School 1

Het schoolhoofd van de eerste school is van mening dat het gedachtegoed positief is, dat het scholen dwingt om gedifferentieerder te werken in de normale les maar ook in de gymles. “Leerkrachten kunnen niet meer gym geven met een circuit, waarin iedereen de hele gymzaal door moet. Ze zullen in groepen en vakken moeten werken en kinderen de ruimte moeten geven om dat te doen wat ze kunnen om hun eigen grenzen te ontdekken”. Het schoolhoofd zegt daarnaast dat veranderingen langzaam gaan, maar denkt dat het uiteindelijk wel een positief effect zal hebben, met name voor de leerlingen zelf. “Je hoeft niet meer mee in het grote stramien, je krijgt als kind veel meer mogelijkheden om jezelf te zijn binnen je eigen mogelijkheden”. De intern begeleider vindt het ook mooi dat er zoveel mogelijk kinderen in een zo normaal mogelijke populatie naar school gaan. “Als het kan is het nog mooier, maar het kan niet altijd”. De vakleerkracht noemt als mogelijke positieve gevolgen dat leerlingen misschien wel wat socialer naar elkaar toe worden, doordat ze moeten samenwerken en elkaar moeten helpen. Andere positieve gevolgen in de ogen van de vakleerkracht zijn mogelijk meer hulp in de gymzaal en aanpassingsmogelijkheden voor de toestellen.

School 2

Het schoolhoofd van de tweede school denkt dat de wetsinvoering misschien kan leiden tot een stukje extra respect of begrip naar elkaar toe. Dat leerlingen inzien dat iedereen, ondanks eventuele belemmeringen, zijn/haar eigen talenten heeft. “Als passend onderwijs goed draait, dan is dat ook waardevol voor de kinderen”. De intern begeleider denkt dat elkaar helpen en samenwerken tijdens de gymles een positief punt kan zijn. De gymleerkracht maar ook de groepsleerkracht zien echter geen mogelijke positieve gevolgen van de wetsinvoering voor het bewegingsonderwijs: “Ik denk dat je handen tekort komt als gymleerkracht, en dat vind ik sneu voor de zorgleerlingen maar ook voor de rest”, zegt de vakleerkracht.

School 3

Het schoolhoofd van de derde school vindt het positief dat je in de klas een afspiegeling van de maatschappij hebt, waarin het voorkomt dat de ene wel en de andere niet goed is in gym. Daarnaast vindt zij het positief dat kinderen rekening met elkaar moeten houden: “Als een slechtzien kind een felle bal nodig heeft om te kunnen deelnemen aan de gymles, dan is het goed dat kinderen inzien dat dit normaal is en het slechtzien kind onder deze condities gewoon kan meedoen”. Ook de intern-begeleider vindt het positief dat kinderen zien dat iedereen zijn eigen kwaliteiten heeft: “Met name als je kijkt naar kinderen die bijvoorbeeld een leerachterstand hebben, die krijgen juist tijdens de gymles de kans om boven hun klasgenoten uit te stijgen”. De vakleerkracht ziet als positief punt dat je als leerkracht de kinderen zichtbaar moet maken hoe de zorgleerling in zijn/haar vel zit. De groepsleerkracht kan echter geen positieve gevolgen bedenken specifiek voor het bewegingsonderwijs.

School 4 & 5

Ook op de vierde en vijfde school zijn ze van mening dat de wetsinvoering voor een stukje extra respect en samenwerking kan zorgen in de gymles. Een schoolhoofd zegt: "Kinderen accepteren het ook wel en voelen ook wel de verantwoordelijkheid om een ander kind te helpen". Een ander positief gevolg van het Passend Onderwijs, niet zozeer gericht op het bewegingsonderwijs, vindt een schoolhoofd het gebruik van de onderwijsconsulent. In het verleden heeft de school namelijk problemen gehad met ouders die niet wilden dat hun kind werd verwezen naar het SBaO en daardoor op school bleef zitten. "Nu in het kader van Passend Onderwijs heb je het wat meer in de hand, door op een gegeven moment de onderwijsconsulent het te laten oppakken". Diegene gaat in gesprek met de school en de ouders, en bepaalt uiteindelijk als onafhankelijke partij wat er gaat gebeuren. "Ouders hebben geen keuze om onder dat advies uit te komen".

Conclusie

Opvallend is dat de groeps- en vakleerkrachten, naar aanleiding van de wetsinvoering, nauwelijks positieve gevolgen kunnen bedenken voor het bewegingsonderwijs. Zij denken vooral handen tekort te komen tijdens de gymles. Het algehele beeld dat heerst bij de ondervraagde schoolhoofden en intern begeleiders is dat de wetsinvoering voor een stukje meer begrip, respect en samenwerking tussen leerlingen kan zorgen. Men vindt het gedachtengoed, dat er een afspiegeling van de maatschappij aanwezig is in de klas, positief. Vooral het idee dat hierdoor duidelijk wordt dat iedereen zijn eigen kwaliteiten heeft.

3.5 Knelpunten

In onderstaande paragraaf worden de mogelijke knelpunten van de Wet Passend Onderwijs op het bewegingsonderwijs besproken.

School 1

Het schoolhoofd van de eerste school ziet als mogelijk knelpunt dat er te weinig handen in de gymles aanwezig zullen zijn. Volgens het schoolhoofd komt het wel goed als het onderwijs meer geld zou krijgen. “Extra handen in de klas, dat is waar wij bij gebaat zijn. Er zit voldoende expertise en veerkracht bij mensen, er zit heel veel bereidheid om te veranderen en het beste voor kinderen te willen”. Eén of twee mensen die vrij rondlopen en geen groepsverantwoordelijkheid hebben, die daar waar extra zorg nodig is ingezet kunnen worden, ziet het schoolhoofd als idealiter. “Er wordt zo ingewikkeld gedaan, er moeten programma’s worden gemaakt en wij moeten schoolondersteuningsprofielen opstellen, daar gaat al zoveel geld in zitten”. De intern begeleider ziet het welzijn en welbevinden van het kind als mogelijk knelpunt. “Sommige kinderen kunnen er denk ik niet mee om gaan dat ze erg verschillen van de rest van de groep”. De vakleerkracht ziet vooral meer logistieke en facilitaire problemen en denkt dat er aan bepaalde toestellen misschien eerst nog aanpassingen moeten worden gedaan. Voor de rest van de klas ziet de vakleerkracht niet zozeer problemen.

School 2

Het schoolhoofd van de tweede school ziet als mogelijk knelpunt dat de deskundigheid niet groot genoeg is en de faciliteiten mogelijk onvoldoende zijn. Daarnaast zou het schoolhoofd drie uur bewegingsonderwijs in de week fantastisch vinden, maar vindt dat de inspectie de norm dan ook anders moet leggen. De intern begeleider zegt een beetje bang te zijn voor ‘Jantje modaal’: “Als alles specifiek gemaakt moet worden voor de zorgleerlingen, blijft er dan nog genoeg tijd over om te bewegen en moet de rest zich dan zelfstandig redden?”, is haar vraag. De vakleerkracht denkt helemaal geen tijd te hebben om extra aandacht te besteden aan zorgleerlingen: “Ik zou niet weten waar ik de tijd en de handen vandaan moet halen, ik denk dat de zorgleerlingen er dan de dupe van worden”. De groepsleerkracht zegt het heel moeilijk te vinden en niet te weten wat te doen met bijvoorbeeld slechthorende of slechthorende kinderen in de gymles. Ze denkt dat het ten kosten zal gaan van de aandacht voor de rest van de groep.

School 3

Het schoolhoofd van de derde school vindt de gymles wel een les waar met name de bijzondere kinderen toch wel vaak moeite hebben: “Soms zijn de kinderen beperkt doordat ze niet zo vlot zijn of motorisch niet zo sterk, maar bijvoorbeeld ook op cognitief vlak wanneer ze niet onder woorden kunnen brengen als ze iets niet snappen”. Het is vooral de vrijere situatie waar veel kinderen meer moeite mee hebben volgens het schoolhoofd. Het schoolhoofd en de intern begeleider zien als mogelijk knelpunt dat het niet meer te behappen is voor één leerkracht, dat hij of zij handen tekort komt. De intern begeleider zegt dat er gevaarlijke situaties kunnen ontstaan en op zulke momenten je de groep maar ook de zorgvragende leerling(en) te kort doet. Een ‘vliegende keep’, een niet groepsgebonden begeleider zou dit volgens hun kunnen opvangen. De vakleerkracht zegt dat je grenzen hebt om als leerkracht te kunnen werken, maar dat deze voor elke leerkracht verschillen.

“Door veel uitwisseling en bijscholing is het redelijk op te vangen, maar wie wil er in de toekomst dan nog zo’n intensieve baan als (vak)leerkracht”. De groepsleerkracht zegt dat wanneer een kind een lichamelijke beperking heeft, geen idee te hebben hoe de gymles eruit moet zien. “Het is allemaal bewegen met je lichaam, als een kind dat niet geheel kan gebruiken zou ik dat wel erg lastig vinden. Ik zou daar dan wel hulp in nodig hebben, in ieder geval in de vorm van informatie over hoe daar mee om te gaan”.

School 4

Ook op de vierde school zien het schoolhoofd en de intern begeleider een tekort aan handen als mogelijk knelpunt. “(Vak)leerkrachten willen heel veel, maar het moet wel kunnen. Vooral kinderen met een lichamenlijk beperking lijkt mij erg lastig tijdens de gymles”, zegt het schoolhoofd. De vakleerkracht zelf denkt ook dat extra handen nodig zullen zijn in de gymles aangezien anders de rest van de klas geremd zal worden. Zelf ziet de gymleerkracht het lesgeven aan leerlingen met zwaardere beperkingen niet als haalbaar.

School 5

De interne begeleider van de vijfde school zegt dat wanneer er specifieke gevallen in de gymles aanwezig zullen zijn, het niet haalbaar is wanneer er maar één leraar voor de groep staat. De vakleerkracht zegt al met een stagiaire te werken en benadrukt hoe fijn het is om die extra handen in de klas te hebben. Volgens de vakleerkracht moeten deze handen echter standaard zijn als je met specifieke gevallen werkt. Over verschillende zorgvragen zegt de vakleerkracht het volgende: “Van ADHD-ers moet je er niet teveel in de groep hebben, drie of vier is nog te behappen maar zodra het er bijvoorbeeld tien zijn heb je een groot probleem. Een doof of blind kind is in mijn ogen niet mogelijk, doof valt nog over te discussiëren maar met een blind kind houdt het gewoon op denk ik”.

Conclusie

Uit bovenstaande reacties komt duidelijk naar voren dat de schoolhoofden, intern begeleiders en (vak)leerkrachten extra handen in de klas noodzakelijk achten om specifieke zorgleerlingen mee te kunnen laten draaien in de gymles. Het verdelen van de aandacht wordt hierin als knelpunt gezien. Wanneer er geen extra handen beschikbaar zijn, ziet men specifieke zorgleerlingen in de gymles niet als haalbaar en is men bang dat het ten koste zal gaan van de andere leerlingen.

3.6 Toekomst

In onderstaande paragraaf wordt gekeken of de scholen de nieuwe wetsinvoering een goede ontwikkeling vinden en hoe men kijkt naar de toekomst.

School 1

Het schoolhoofd van de eerste school vindt het gedachtengoed van de wetsinvoering goed, vooral dat scholen gedwongen worden om te differentiëren op elk gebied. Echter heeft de uitvoerbaarheid volgens het schoolhoofd met geld te maken: "Het vervelende van het onderwijs is nu eenmaal dat je afhankelijk bent van de politiek". De intern begeleider ziet de nieuwe wetsinvoering als een bezuinigingsmaatregel, maar vindt het positief dat er kritisch naar de gelden wordt gekeken. De rugzakgelden werden in haar ogen namelijk voor van alles en nog wat gebruikt binnen scholen, terwijl het voor het kind bedoeld was. De vakleerkracht vindt het lastig om iets te vinden van de nieuwe wetsinvoering en is heel benieuwd hoe het zal gaan ontwikkelen.

School 2

Het schoolhoofd van de tweede school ziet de wetsinvoering als een goede ontwikkeling en vindt dat het mogelijkheden verbreed. Het vereist kennis, faciliteiten, inrichting en een goede inzet, om kinderen te bieden wat ze nodig hebben. De intern begeleider ziet het meer als een bezuinigingsmaatregel, dan dat het voor de leerlingen en leerkrachten beter is. Ook de vakleerkracht vindt dat het bij het oude gehouden had mogen worden: "Ik ben er niet heel bekwaam in en vind het jammer dat het speciaal onderwijs steeds minder los komt te staan van het regulier onderwijs". De groepsleerkracht deelt deze mening ook en vindt het geen goede ontwikkeling dat er meer zorgvragende leerlingen in het regulier onderwijs komen: "Sommige leerlingen die op het randje zitten hebben er misschien wel baat bij, maar voor andere leerlingen is het geen goede ontwikkeling denk ik".

School 3

Het schoolhoofd van de derde school is van mening dat je soms de boel op de kop moet gooien, om een stap verder te komen. Echter vindt zij de manier waarop het Passend onderwijs wordt ingevoerd wel jammer. Ze proeft een verpakte bezuinigingsmaatregel en vindt dat de invoering met veel bureaucratie gepaard gaat, wat veel werkdruk, onbegrip en vertraging oplevert. De intern begeleider is van mening dat de nieuwe wetsinvoering veel kansen gaat bieden. De doelstelling van het Passend Onderwijs moet volgens haar zijn, dat kinderen met elkaar leren omgaan en laten zien dat ieder zijn eigen talenten heeft. Zij ziet echter dit principe niet meteen terug en heeft meer het idee dat het gaat om het aantal leerlingen in het SBaO en SO terug te dringen. Ze denkt dat voorziening van de juiste kennis en de tijd om leerkrachten deze kennis tot zich te laten nemen, basisvoorwaarden moeten zijn voor het slagen van de nieuwe wet. De vakleerkracht vindt het lastig te beoordelen of deze wetsinvoering een goede ontwikkeling is, daarvoor is de wet nog te kort van gelding. Wel is de vakleerkracht van mening dat ze nu al kennis tekort komen, wat door zelfstudie en overleg redelijk is op te vangen. De groepsleerkracht was eerst cynisch over de wetsinvoering, maar ziet nu wel het positieve ervan in: "Een weerspiegeling van de maatschappij in de klas lijkt mij goed en als wij het kunnen uitvoeren door eventueel extra hulp in te laten vliegen, dan lijkt het mij een goede ontwikkeling".

School 4

Het schoolhoofd van de vierde school vindt het een goede ontwikkeling dat scholen door de wetsinvoering kritischer moet zijn: "Je moet echt verantwoorden wat je als school hebt gedaan, wat waren de doelen, wat is daar uitgekomen en wat is het effect". De intern begeleider denkt dat de wetsinvoering een goede ontwikkeling is, zolang de mogelijkheid blijft bestaan om kinderen naar een plek te sturen waar het tot zijn/haar recht komt. Wel vindt zij het goed dat de verwijzing hiervan moeilijker is gemaakt: "In het verleden hebben scholen kinderen verwezen waarvan je denkt dat kan niet de bedoeling zijn". De vakleerkracht ziet het Passend Onderwijs als een bezuinigingsmaatregel maar denkt dat het haalbaar is, mits er voldoende handen beschikbaar zijn in de klas.

School 5

De intern begeleider van de vijfde school vindt het moeilijk te beoordelen of de wetsinvoering een goede stap is. Er zullen volgens haar altijd kinderen blijven die specifieke zorg nodig hebben, en niet kunnen functioneren binnen het basisonderwijs: "Ik ben bang dat er misschien wel teveel kinderen binnen worden gehaald en vervolgens weet niemand wat hij/zij er mee moet, dat vind ik wel triest. Of je moet allemaal specifiek opgeleide mensen in school hebben, maar die hebben wij niet en op heel veel andere scholen ook niet". De intern begeleider valt het op dat de verwijzing van kinderen al een stuk moeilijker is dan voorheen, dat je heel goed doordacht moet hebben waarom een kind beter af is op het speciaal onderwijs dan op je eigen school. De vakleerkracht zegt niet blij te zijn met de nieuwe wetsinvoering en vreest voor wat er allemaal op het regulier onderwijs afkomt. Toch probeert de vakleerkracht het niet teveel te veroordelen en is benieuwd hoe de wetsinvoering zich gaat ontwikkelen.

Conclusie

Uit bovenstaande reacties komt naar voren dat velen het Passend Onderwijs als een verpakte bezuinigingsmaatregel zien, maar dat vooral de schoolhoofden en intern begeleiders er ook de voordelen van inzien. Men vindt het bijvoorbeeld positief dat er kritisch naar de gelden wordt gekeken en dat scholen goed moeten verantwoorden wanneer zij een kind willen verwijzen.

4. Conclusie en aanbevelingen

Uit dit verkennende onderzoek naar de Wet Passend Onderwijs en de mogelijke gevolgen voor het bewegingsonderwijs, blijkt dat op geen van de ondervraagde scholen een verandering in de klas zichtbaar is sinds de invoering van de nieuwe wet. Het aantal zorgvragende leerlingen is op de scholen niet gestegen sinds dit huidige schooljaar en er heerst een beeld dat dit aantal de komende jaren ook niet veel zal gaan toenemen. Zodoende leeft het Passend Onderwijs nog niet op deze scholen, laat staan in de gymles. Voor zowel de vakleerkrachten als de groepsleerkrachten is het onduidelijk wat ze precies te wachten staat. In het onderzoek komt duidelijk naar voren dat de vakleerkrachten hun kennis over het Passend Onderwijs en zorgvragende leerlingen vooral uit de vakgroep bewegingsonderwijs halen. Deze overleg momenten met andere vakleerkrachten uit het primair onderwijs, worden door de vakleerkrachten als erg waardevol ervaren. De vakgroep is zich er bewust van dat de nieuwe wetsinvoering gevolgen kan hebben voor het vak. De vakleerkrachten willen graag zwart op wit duidelijk maken dat zij ook hun grenzen hebben en dat zij extra ondersteuning wensen te krijgen wanneer er sprake is van ernstige problematiek. Voor de vakleerkrachten is het echter nog geheel onduidelijk wat deze grenzen zijn. Daarnaast vinden de vakleerkrachten het belangrijk dat nieuwe collega's tijdens hun opleiding meer mee krijgen over verschillende stoornissen, gecombineerd met praktische tips voor in de gymzaal.

Uit het onderzoek kwam daarnaast naar voren dat men de vakleerkracht inhoudelijk veel beter vindt dan de groepsleerkracht in de gymles. Wel waren er geluiden dat de groepsleerkracht vaak veel meer weet over de leerlingen en hun bijbehorende aanpak en hierdoor zorgleerlingen beter zou kunnen aansturen. Vandaar dat het enorm belangrijk wordt gevonden dat er een goede kennis uitwisseling is tussen de groepsleerkracht en de vakleerkracht, zodat de vakleerkracht ook op de hoogte is van wat er speelt in de klas en rondom individuele leerlingen.

Naar aanleiding van de Wet Passend Onderwijs wordt momenteel op geen van de scholen de expertise van de leerkrachten uitgebreid rondom het bewegingsonderwijs. Uit het onderzoek kwam sterk naar voren dat een kennis uitwisseling met het speciaal onderwijs erg waardevol wordt gevonden. Vooral praktische tips voor het bewegingsonderwijs worden hierin als erg wenselijk ervaren.

Als mogelijke gevolgen van de Wet Passend Onderwijs op het bewegingsonderwijs, worden zowel positieve als negatieve gevolgen genoemd. De ondervraagde schoolhoofden en intern begeleiders denken dat de nieuwe wetsinvoering voor een stukje meer begrip, respect en samenwerking tussen leerlingen kan zorgen. Men vindt het gedachtengoed over het algemeen positief, dat er een afspiegeling van de maatschappij aanwezig is in de klas, waarin ieder zijn eigen kwaliteiten heeft. Opvallend is dat de groeps- en vakleerkrachten, naar aanleiding van de wetsinvoering, nauwelijks positieve gevolgen kunnen bedenken voor het bewegingsonderwijs. Zij denken vooral handen tekort te komen tijdens de gymles. Om specifieke zorgleerlingen mee te kunnen laten draaien worden extra handen in de klas als noodzakelijk geacht volgens de schoolhoofden, internbegeleiders en (vak)leerkrachten. Het niet kunnen verdelen van de aandacht wordt anders als knelpunt ervaren. Wanneer er geen extra handen beschikbaar zijn, ziet men specifieke zorgleerlingen in de gymles niet als haalbaar en is men bang dat het ten koste zal gaan van de andere leerlingen.

De scholen hebben zich nog niet voorbereid op meer zorgvragende leerlingen in de gymles en hebben een afwachtende houding. De meeste scholen denken immers dat er niet veel zal gaan veranderen, nu de Wet Passend Onderwijs ingevoerd is. Velen zien het Passend Onderwijs als een verpakte bezuinigingsmaatregel, maar vooral de schoolhoofden en intern begeleiders zien er ook de voordelen van in. Zij vinden het bijvoorbeeld positief dat er kritisch naar de gelden wordt gekeken en dat scholen goed moeten verantwoorden wanneer zij een kind willen verwijzen.

Aanbevelingen

De vakwerkgroep, zoals deze in Enschede is georganiseerd, wordt door de vakleerkrachten als erg waardevol ervaren. Aangezien zij nauwelijks andere collega's zien, kunnen zij in deze overlegmomenten kennis uitwisselen over het vak en specifieke (zorg)leerlingen. Voor andere gemeenten is dit hierdoor een erg mooi voorbeeld. Daarnaast is het belangrijk dat de vakleerkrachten hun grenzen aangeven en deze eventueel op laten nemen in het schoolondersteuningsprofiel (SOP) van de school.

Probeer waar mogelijk de kwaliteiten van de vakleerkracht en groepsleerkracht te combineren. Zorg dat de vakleerkracht zoveel mogelijk op de hoogte is van wat er speelt in de klas en de juiste aanpak rondom individuele leerlingen. Een goede intake door de vakleerkracht zou hier aan kunnen bijdragen. Een andere optie, maar financieel minder aantrekkelijk, is de groepsleerkracht aanwezig te laten zijn tijdens de les van de vakleerkracht. Een school moet goed kijken wat hierin de mogelijkheden zijn, zodat de vakleerkracht en groepsleerkracht zo optimaal mogelijk samen kunnen werken.

Voor de vakopleidingen is het belangrijk dat zij in hun curriculum aandacht besteden aan het Passend Onderwijs. Vooral praktische tips omtrent het omgaan met zorgvragende leerlingen tijdens de gymles, wordt door de huidige vakleerkrachten als waardevol ervaren. Deze tips kunnen bijvoorbeeld komen uit de ervaringen vanuit het speciaal onderwijs. Niet alleen de opleidingen, maar ook de reguliere scholen kunnen wellicht voor specifieke kennis goed terecht bij het speciaal onderwijs. De samenwerkingsverbanden kunnen hierin een mooie rol vervullen, door de lijntjes tussen het regulier en speciaal onderwijs zo kort mogelijk te houden.

Het is interessant om over verloop van tijd te kijken of er meer zichtbaar is van het Passend Onderwijs in de klas, en of (vak)leerkrachten in de praktijk (meer) moeite ondervinden met zorgvragende leerlingen in de gymles.

5. Literatuur

Armstrong, D (2005). Reinventing 'inclusion': New Labour and the cultural politics of special education. *Oxford Review of Education* 31: 135–51.

Ecorys & Panteia (2014). *Monitor voorbereiding passend onderwijs ouders/personeel*. Rotterdam/Zoetermeer.

Meijer CJW (2004). *WSNS welbeschouwd*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (mei 2014). *Kerncijfers 2009-2013*, te vinden op: www.rijksoverheid.nl.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (juni 2014). *Gateway Review passend onderwijs*, te vinden op: www.rijksoverheid.nl

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (juni 2014). *Plan van aanpak passend onderwijs 2014-2020*, te vinden op: www.rijksoverheid.nl.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (januari 2015). *Plan van aanpak bewegingsonderwijs*, te vinden op: www.rijksoverheid.nl.

Morley D (2005). Inclusive physical education: teachers' views of including pupils with special educational needs and/or disabilities in physical education. *European Physical Education Review* 11: 84-107.

NRO (2014). *Programmering evaluatie passend onderwijs*, te vinden op: www.nro.nl.

Qi J & Ha AS (2012). Inclusion in physical education; a review of literature. *International Journal of Disability, Development and Education* 59: 257-281.

Reijgersberg N, van der Werff H, Lucassen J (2013). *Nulmeting Bewegingsonderwijs*. Utrecht: W.J.H. Mulier Instituut.

Schuman H (2007). *Passend Onderwijs – pas op de plaats of stap vooruit*. *Tijdschrift voor orthopedagogiek* 46: 267-280.

Smeets E (2007). *Samenwerking tussen primair onderwijs, voortgezet onderwijs, regionale expertisecentra en jeugdzorg: onderzoek naar innovaties in vijf regio's*. Nijmegen: ITS.

Smith A & Thomas N (2006). Including pupils with special educational needs and disabilities in National Curriculum Physical Education: a brief review. *European Journal of Special Needs Education* 21: 69-83.

Van Weerden, J., Van der Schoot, F., & Hemker, B. (2008). *Balans van het bewegingsonderwijs aan het einde van de basisschool 3. Uitkomsten van de derde peiling in 2006*. Arnhem: Cito.

Vickerman P (2007). Training physical education teachers to include children with special educational needs: Perspectives from physical education initial teacher training providers. *European Physical Education* 13: 385-402.

Vickerman P & Coates JK (2009). Trainee and recently qualified physical education teachers' perspectives on including children with special educational needs. *Physical Education and Sport Pedagogy* 14: 137-153.

6. Bijlage

Netwerk bewegingsonderwijs Enschede

In Enschede bestaat er een overkoepelend netwerk van de vakleerkrachten uit het primair bewegingsonderwijs. Tot 1993 werd dit netwerk geleid door een consultant lichamelijke opvoeding, die dat jaar verdween door bezuinigingen. Aangezien de overlegmomenten tussen vakleerkrachten destijds werden gemist, is er in 1997 nieuw leven in het netwerk geblazen. De vakleerkrachten komen nu gemiddeld zes keer per jaar bij elkaar, om kennis en ervaringen met elkaar uit te wisselen. Daarnaast heeft het netwerk een aantal jaar geleden een nieuw vakwerkplan gerealiseerd om een kwaliteitsimpuls aan het bewegingsonderwijs in Enschede te geven. Het vakwerkplan bestaat uit vijf mappen, bestaande uit theorie, lesstof en voorbeeld leskaarten. Door dit vakwerkplan kunnen de wettelijk vastgestelde kerndoelen voor het bewegingsonderwijs beter worden nageleefd, wordt er gestreefd naar een actuele en eenduidige werkwijze en kan er een longitudinale lijn door de verschillende groepen worden bewerkstelligd. Om meer inzicht te krijgen in het bewegen van kinderen, hanteert het netwerk een leerlingvolgsysteem (Leerlingvolgsysteem Bewegen en Spelen van Hans Stroes en Wim van Gelder). Het streven is dat de vakleerkrachten uit de gemeente de leerlingen jaarlijks testen (groep 1 t/m 6) op vier motorische vaardigheden, ook wel de vier S'en genoemd, namelijk; Stilstaan (statisch evenwicht), Springen - coördinatie (coördinatie), Springen - kracht (dynamisch evenwicht + sprongkracht), Stuiten (oog-hand/oog-lichaam coördinatie). Op basis van deze testen kan er een algeheel beeld worden gevormd over de motorische vaardigheden en ontwikkeling van een kind.

De voorzitter van de vakgroep zegt dat zo'n netwerk uniek is Nederland en dat zij tijdens landelijke vergaderingen vaak als ideaal voorbeeld worden genomen. Daarnaast krijgt de voorzitter vele mailtjes met vragen over hoe zij dingen hebben geregeld. Echter wordt er in de praktijk niet veel van overgenomen, terwijl het geen cent extra hoeft te kosten volgens de voorzitter.